Kronika konserwatorska. Budynek przy ulicy Jagiellońskiej 4

14 czerwca 2012 roku miała miejsce radosna uroczystość muzealna towarzysząca zakończeniu kompleksowych prac remontowo-konserwatorskich obejmujących nie tylko budynek przy ulicy Jagiellońskiej 4, ale również działania porządkujące urbanistycznie zachodnią przestrzeń dziedzińca pałacowego Pod Krzysztofory[1]. Dzięki przebudowie i nadbudowie parterowych dawnych pomieszczeń garażowych przylegających do południowego muru granicznego oraz likwidacji naziemnej stacji transformatorowej możliwe stało się uporządkowanie tej części zespołu pałacowego jako zintegrowanej funkcjonalnie i architektonicznie budowli[2].

Budynek przy ulicy Jagiellońskiej 4, wzniesiony na obrysie starszej budowli, stanowiącej część zaplecza gospodarczego zespołu pałacowego, gruntownie przebudowany w 1923 roku w duchu klasycyzującego déco, został poddany działaniom modernizacyjnym głównie w zakresie wnętrz w latach 1974–1985. W ramach obecnie wykonywanych prac budowlano-konserwatorskich budynek frontowy zachował bez zmian swój zabytkowy charakter, utrzymując gabaryt, kompozycję architektoniczną fasady oraz zasadniczy układ funkcjonalny; we wnętrzach wprowadzono niewielkie korekty dostosowujące wnętrze do potrzeb użytkowych Muzeum. Prace elewacyjne objęły niezbędną wymianę stolarki okiennej z powtórzeniem historycznej formy; w górnej kondygnacji fasady stolarki okiennej krzyżowej, sześciopolowej, dwupolowej w mezzaninie oraz wielopolowej z półkolistym nadświetlem w parterze, przy czym jedno okno zostało zamienione na wejście. Poddano renowacji również ozdobne kraty metalowe. Utrzymane zostały terrabonowe tynki, z powtórzeniem pierwotnej kolorystyki, w celu podkreślenia artykulacji pionowej zastosowano tynki gładkie na licu pilastrów. Detal architektoniczny w postaci ozdobnych gzymsów i kapiteli pilastrów po oczyszczeniu z naleciałości odzyskał walory estetyczne. Uporządkowana została również elewacja od strony dziedzińca; wymieniono przy tym zniszczone schody wejściowe na nowe, odpowiadające parametrom bezpieczeństwa. Wnętrze również zachowało w zasadzie swój charakter, otrzymując wystrój odpowiadający współczesnym standardom.

W kondygnacji piwnic, wykazujących kilka faz budowlanych, zachowano i wyeksponowano nawarstwienia w postaci wątków ceglanych i kamiennych; przemurowane

Fasada budynku przy ul. Jagiellońskiej 4 po konserwacji, 2012, fot. T. Kalarus

odcinki ścian pokryto tynkiem. Zainteresowania badaczy architektury powinien wzbudzić mur południowy, mający swą kontynuację pod ulicą Jagiellońską, który zdaniem dr. Waldemara Komorowskiego może świadczyć o istnieniu nowożytnych przedproży wchodzących w strefę ulicy. W piwnicach przeznaczonych na cele magazynowe przewidziano ażurowe, metalowe stelaże umożliwiające dostęp optyczny do eksponowanych reliktów. Przeprowadzony został grun-

[1] Rozpoczęcie i przebieg prac były sygnalizowane i wstępnie omówione w: Zań-Ograbek G.: *Kronika konserwatorska*. „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa" 2010, z. 28, cz. 2, s. 229–230. Red. nauk. E. Firlet.

[2] Wykonawcą była firma Cempla i Partnerzy Konserwacja Zabytków Marek Józef Cempla. Cempla M., Spyt S., Ćwiek J.: „Przebudowa, nadbudowa i rozbudowa budynku pałac Pod Krzysztofory. Etap II. Projekt budowlany". Kraków 2009, t. 2, mps w archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie (dalej cyt. arch. WUOZ) oraz w archiwum Muzeum Historycznego Miasta Krakowa (dalej cyt. arch. MHK); Cempla M., Spyt S.: „Projekt budowlany »Przebudowa budynku przy ul. Jagiellońskiej 4 oraz nadbudowy budynku stacji trafo i garażu (oficyna)«". Kraków 2009, mps w arch. WUOZ oraz w arch. MHK; Sobieszek L.: Część konstrukcyjna. W: Cempla M., Spyt S.: „Projekt budowlany…".

Widok budowli od strony dziedzińca przed przebudową, 2009, fot. A. Gawrońska

Widok budowli od strony dziedzińca w trakcie prac, 2010, fot. A. Gawrońska

towny remont konserwatorski obejmujący wzmocnienie konstrukcyjne posadowienia budynku przez podbicie ścian piwnicznych żelbetowymi płytami odciążającymi, wspartymi na mikropalach, wraz z izolacją cieplną oraz przeciwwilgociową pionową i poziomą. W ramach modernizacji budowli i przystosowania jej do współczesnych wymogów działalności muzealnej został wykonany nowy szyb windowy oraz kanały dla wentylacji mechanicznej. Przebudowa instalacji elektrycznej i teletechnicznej oraz grzewczej, a także instalacji sanitarnych, gwarantuje bezpieczeństwo przeciwpożarowe.

Widok oficyny po remoncie od strony ul. Szczepańskiej, 2012, fot. A. Gawrońska

Zasadnicze zmiany architektoniczne zostały dokonane w obrębie parterowego budynku gospodarczego przylegającego do tylnego traktu ulicy Jagiellońskiej i południowego muru granicznego. Dzięki wyprowadzeniu z niego stacji trafo, która została zlokalizowana pod powierzchnią dziedzińca, możliwa stała się nadbudowa jednej kondygnacji i scalenie architektoniczne obu budowli. Budynek nabrał charakteru oficyny oraz wypełnił przestrzeń, zasłaniając widok na wysoce niekorzystne estetycznie tyły zabudowy od ulicy Szewskiej. Obydwa budynki otrzymały nowe pokrycie blachą miedzianą, co dodatkowo podniosło walor estetyczny tej części dziedzińca pałacowego.

Budowa podziemnej stacji trafo oraz zakładanie izolacji pionowej fundamentów było poprzedzone nadzorem archeologicznym, prowadzonym nad wykopami budowlanymi przez Monikę Łyczak i Radosława Górskiego z Firmy Archeologicznej Framea Jarosław Łyczak[3]. Wyniki badań stwierdzają występowanie w tym rejonie średniowiecznych warstw wraz z reliktami potwierdzającymi funkcjonowanie tego terenu jako historycznego zaplecza gospodarczego zespołu pałacowego; natrafiono na liczne zabytki ruchome oraz fragmenty zabudowy drewnianej i ziemianki. Warstwy nowożytne zostały zaburzone dość intensywnymi przekopami towarzyszącymi późniejszym budowlom oraz różnorodnym kanałom blokowym.

Prace budowlane i konstrukcyjne były wykonywane przez wiele wyspecjalizowanych firm, działających w ramach konsorcjum[4] wyłonionego w drodze przetargu.

[3] Łyczak M., Górski R.: „Wyniki badań prowadzonych w trakcie nadzoru archeologicznego nad pracami ziemnymi na terenie dziedzińca Pałacu Krzysztofory – Rynek Główny 35 oraz w trakcie prac remontowych na posesji przy ulicy Jagiellońskiej 4". Kraków 2010, mps w arch. WUOZ. Konsultant Emil Zaitz.

[4] Skład konsorcjum: DeS Henryk Dowgier, Anna Dowgier sp. j., Hydrospec Firma Instalacji Sanitarnych L.W. Zieliński; Przedsiębiorstwo Robót Ogólnobudowlanych Pro-7 Marian Kordecki, nadzór autorski Cempla i Partnerzy. Konserwacja Zabytków Marek Józef Cempla, inspektor ds. budowlanych Wacław Kijowski, inspektor ds. instalacyjnych Jan Ozierow, inspektor ds. elektrycznych Włodzimierz Kubicki.

Ekspozycja starszych reliktów budowli w piwnicach; fragment ceglanego łęgu, 2012, fot. K. Glanowska

Relikty wcześniejszej zabudowy w piwnicach, fragment ceglanego łęgu, 2012, fot. K. Glanowska

Widok kamiennego słupa wzmacniającego konstrukcję budowli w piwnicach, 2012, fot. K. Glanowska

Wyeksponowany fragment starszej zabudowy w narożniku pomieszczenia piwnicznego, 2012, fot. K. Glanowska

Odcisk amonitu utrwalony w strukturze wapiennego fragmentu murów w piwnicy, 2012, fot. K. Glanowska

W rezultacie tych działań powstrzymano postępujące niszczenie substancji zabytkowej, podniesiono walory estetyczne zarówno samych budynków, jak i przestrzeni dziedzińca pałacowego. Zostały stworzone właściwe warunki wymagane dla magazynów muzealnych, pracowni naukowych, konserwatorskich i komputerowych. Uzyskane powiększenie powierzchni użytkowych pozwoli na uruchomienie działalności Centrum Edukacji Młodzieży oraz stosownego zaplecza dla Muzeum. Ważnym elementem tych zmian jest reorientacja części funkcji muzealnych również w stronę zachodnią przez ulokowanie w trakcie frontowym ulicy Jagiellońskiej parteru budynku nowocześnie pomyślanego centrum promocji i impresariatu Muzeum (Jagiellońska 4). Jest to pierwszy segment zespołu, który

w dalszych etapach modernizacji Muzeum będzie powiązany funkcjonalnie i architektonicznie z zaplanowaną przebudową i nadbudową parterowego pawilonu przy ulicy Jagiellońskiej 2 oraz kompleksową restauracją tzw. skrzydła zachodniego Krzysztoforów. Realizacja tego przedsięwzięcia, jako kreacji łączącej budowlę zabytkową z nowoczesną, współgrającą formą architektoniczną, będzie równocześnie pozytywną korektą urbanistyczną narożnika ulic Jagiellońskiej i Szczepańskiej, dopełniającego widokowo pierzeję placu Szczepańskiego.

Prace trwające od 8 października 2009 roku do 31 maja 2012 roku były prowadzone w inwestorstwie własnym Muzeum Historycznego Miasta Krakowa i dofinansowane z Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa[5].

Uroczystego otwarcia budowli zabytkowej, wyposażonej w nowoczesną technologię, niezbędną dla prawidłowego funkcjonowania Muzeum w XXI wieku, dokonał prezydent Krakowa Jacek Majchrowski.

From the Conservator's Chronicle. The Building at 4 Jagiellońska Street

The completion of construction and conservation works covering the historical building located at 4 Jagiellońska Street (including the annexe) which took place from 8 October 2009 to 31 May 2012 was a prerequisite for the continuation of further restoriation works according to the schedule of the project titled *Alterations, Additions and Expansion of the Building Complex Located at 35 Rynek for Museum Purposes.* The investor was the Historical Museum of the City of Kraków which received a subsidy from the National Fund for the Restoration of Kraków's Historical Buildings (Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa). The result of these works is a harmonious marriage of the buildings' historical features and advanced technologies which are essential for the museum to comply with 21st-century standards. Moreover, thanks to the addition of a new storey and the alterations introduced in the ground floor of the buildings adjacent to the south border wall of the property the space of the west section of the palace's courtyard was reorganized in terms of urban planning and architectural layout. The whole building underwent complete conservation and refurbishment which included the structural reinforcement of its foundations by the addition of ferroconcrete slabs resting on microstilts to support basement walls by redistributing weights, the installation of a thermal isolation system and of vertical and horizontal dehumidifying systems. As part of the building's modernization and its adaptation to meet contemporary standards of museum activity, a new lift shaft and air ducts for the system of mechanical ventilation were installed in the facility. New roof and cornice covering, as well as copper sheet downspouts were installed in the buildings. The external entrance stairs were also replaced. Adaptation and modernization of the wiring, the heating, and the teletechnical systems, as well as replacement of sanitary fittings guarrantee fire safety now. Proper conditions required by standard regulations pertaining to museum storage rooms, scientific workshops, conservation studios and computer rooms were created. Earthworks conducted during the construction of the transformer station and isolation of the foundations were supervised by archaeologists. Research results thus obtained greatly contribute to the knowledge about the transformations of this part of the palace complex.

[5] Dokumentacja przygotowana przez firmę DeS Henryk Dowgier, Anna Dowgier sp. j. „Dokumentacja powykonawcza, etap I. Przebudowa budynku przy ul. Jagiellońskiej 4 oraz nadbudowa budynku stacji trafo i garażu". Kraków, kwiecień 2012, mps w arch. MHK oraz „Przebudowa budynku przy ul. Jagiellońskiej 4 oraz nadbudowa stacji trafo i garażu". Kraków, maj 2012, mps w arch. MHK.